

دیرینه‌شناسی ترجمه در ایران (۱)

بیش از ظهور اسلام

گندی شاپور

گردآوری و تألیف:

حسین ملازغر

سرشناسه	ملانظر، حسین، ۱۳۳۵ - Mollanazar, Hussein
عنوان و نام پدیدآور	دیرینه‌شناسی ترجمه در ایران (۱): پیش از ظهور اسلام، گندی‌شاپور / گردآوری و تألیف حسین ملانظر؛ ویراستار رقیه عسگری
مشخصات نشر	تهران: ترجمه‌پژوهان، ۱۳۹۷-۱۳۹۸
مشخصات ظاهری	۴ ج. جلد اول: ۲۲۴ ص.
فروست	کتاب‌های درسی مطالعات ترجمه: TP۹۰۸
شابک	۴۵۰۰۰۰ ریال، دوره: ۴-۰۰-۹۵۱۸۳-۶۲۲-۹۷۸ / جلد ۱: ۲-۴-۹۵۱۸۳-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت پرسه‌نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه
یادداشت	نایه
مندرجات	ج. ۱: پیش از ظهور اسلام، گندی‌شاپور
موضوع	جم - ایران - تاریخ - دیرینه‌شناسی - مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	Translating and interpreting - Iran - History - Addresses, essays
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۷ ۹۳۱/۲۰۲ PIR۲۸۹
رده‌بندی دیویی	۹۴۰/۰۲
شماره کتابشناسی ملی	۵۴۸۳۵۹۴

دیرینه‌شناسی، ترجمه در ایران (۱)

پیش از ظهور اسلام، گندی‌شاپور

گردآوری و تألیف: دکتر حسین ملانظر

طرح جلد از: امیرحسین فراهانی

چاپ اول: ۲۰۰ نسخه

۴۵ هزار تومان

تهران: ص. ب. ۱۵۹-۱۳۴۷۵-دورنگار ۲۲۱۷۰۷۴۴

hus.mollanazar@gmail.com @IranianTranslationStudies books.translationstudies.ir

حق چاپ برای نشر ترجمه‌پژوهان محفوظ است.

فهرست مطالب

۴.....	مقدمه
۶.....	کلیات
۷.....	نهضت ترجمه / حسین ملانظر
۲۳.....	تاریخچه ترجمه در ایران / نوشته احمد کریمی حکاک، ترجمه مجدالدین کیوانی
	الف. پیش از ظهور اسلام: گندی شاپور
۴۷.....	بررسی تاریخی سیر ترجمه در ایران، استان / مصطفی ندیم
۶۵.....	نهضت علمی و ادبی ایران در روزگار خسرو انوشیروان / حسینعلی ممتحن
۱۰۹.....	«پیشگفتار»، بلوهر و بوداسف / سید ابوطالب میرزا بدیع
۱۳۱.....	«پیشگفتار»، گزیده کلیله و دمنه / رضا انزابی نژاد
۱۶۷.....	«پیشگفتار»: رای و برهمن: گزیده کلیله و دمنه / فتح الله مجتبیائی
۲۰۶.....	نمایهٔ اعلام

مقدمه

انتقال علم و ادب از یک نقطه به نقطه دیگر جغرافیایی و تاریخی و از یک فرهنگ و زبان به فرهنگ و زبان دیگر به ترجمه نیاز دارد. این انتقال نیازمند زمینه‌های مختلف است و نیروهای بسیاری در آن دخالت دارند. شناخت علل و عوامل دخیل در ترجمه در طول تاریخ، به بسیاری از نکات پنهان در ترجمه منجر می‌شود. تهاجمات بیگانه، جهان‌گشایی‌ها، ظهور ادیان، انقلابات و تحولات اجتماعی، تغییر حکومت، کوچ اتباع داخلی به خارج از سرزمین و نیز مهاجرت افراد بیگانه به درون کشور از عوامل دخیل در شدت و ضعف یافتن ترجمه است. رابطه به می‌ار این پدیده‌ها با ترجمه مورد تحقیق قرار گرفته‌اند، مانند رابطه پدیده مهاجرت و ترجمه ولی در بعضی از قسمت‌ها به‌اندازه کافی توجه نشده است.

اینکه در دوره‌های خاص از چه زبان‌هایی به چه زبان‌هایی در ایران ترجمه صورت گرفته، و نیز موضوعاتی که ترجمه می‌شده حائز اهمیت است. افرادی که ترجمه را تشویق می‌کردند و مورد حمایت قرار می‌دادند و هدف آنها چه بوده نیز جای پژوهش فراوانی دارد. موضوع مهم دیگر این است که از نگاه پژوهشگر تولید مطلب تا انتقال آن به مکان و زمان دیگر چه مراحل طی می‌شده. یعنی اینکه در سوال تاریخ بحث فقط بر سر تألیف و ترجمه و تمایز این دو حالت نبوده، بلکه شکل‌های مختلف زبانی و بازنویسی وجود داشته و عناوین مختلفی به آن اطلاق می‌شده است، مانند گزارش، تحریر، انشا، اقتراح، تفسیر و غیره. وقتی به لحاظ تاریخی به ترجمه نگاه می‌کنیم، دو نوع دسته‌بندی در ترجمه می‌یابیم:

- ۱- ترجمهٔ پلکانی: کتابی از زبان مبدأ به زبان مقصد ترجمه می‌شود. این ترجمه بارها تکرار می‌شود و بازنویسی، انشا، اقتباس و تحریر مجدد صورت می‌گیرد. آن قدر این کار تکرار می‌شود که دیگر رنگ و بوی ترجمه و خارجی بودن خودش را از دست می‌دهد. برای پدیدهٔ اول شاید بد نباشد اصطلاح تصاحب (Appropriation) را به کار ببریم.

۲- متون نگارشی: این نوع متون مقداری ترجمه در خود دارند. این مقدار ممکن است از صد درصد ترجمه آغاز شود و به یک درصد برسد. بسیاری از شعرا در قدیم کار خود را با ترجمه آغاز می نمودند، مثلاً فردوسی. آنها تلمیحات، آیات و احادیث فراوانی را ترجمه می کردند و در نگارش و سروده خود جای می دادند، مانند سعدی و مولوی. شعرای بسیاری داریم که معلوم نیست ترجمه می کردند یا خود می سرودند، مانند نما یوشیج، ایرج میرزا، و در انگلیسی، شکسپیر.

بررسی این سنت تاریخی یا تاریخچه تحول مراحل مختلف ترجمه و زمینه های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، را ابتدا میشل فوکو «باستان شناسی» (Archeology) و سپس تبارشناسی یا «دیرینه شناسی» (Genealogy) می نامید.

مثلاً وقتی ترجمه های متعدد شیله و دمنه را در طول تاریخ واکاوی و علل و عوامل بازنویسی و نیز تأثیر آن را بررسی می کنیم، در واقع کار ما می شود دیرینه شناسی ترجمه.

*** * * ***

تهیه منابع، نمایه و سؤالات برای این مجموعه چهارجلدی بسیار زمان بر و پرهزینه بوده است. از ویراستار محترم که تمام وقت خود را وقف این مجموعه کردند و از هیچ زحمتی در ویرایش آن دریغ نورزیدند بسیار سپاسگزارم.

حسین ملانظر

تهران، خردادماه ۱۳۹۸